

Er en krig i Middelhavet under opsejling?

Af Mogens Pelt

Krisen mellem Tyrkiet og Grækenland er spidset til i den senere tid. Kampen står om retten til havet og havbundens ressourcer, og det kan blive blodigt, selv om ingen af parterne søger en krig.

Oruç Reis er kommet på alles læber i Grækenland, og de fleste vil uden tøven fortælle, at der er tale om et tyrkiske undersøgelseskib, som på daglig basis krænker græsk og cypriotisk territorialfarvand.

Tyrkisk offentlighed derimod forbinder *Oruç Reis* med en legitim søgen efter de naturressourcer i den tyrkiske fastlandssokkel godt gemt i Middelhavets dyb. Og det tilføjes ofte, at det er uretfærdige aftaler, der holder Tyrkiet indespærret bag en mur af græske øer, og afskærer det fra adgang til de rigdomme, som er retmæssigt tyrkernes.

Selve navnet *Oruç Reis* kan læses som et officielt signal om, at Tyrkiets

interesser omfatter hele Middelhavet: *Oruç Reis* var en osmannisk admiral, der i begyndelsen af 1500-tallet med stor succes opererede i farvandet omkring det nuværende Tyrkiet, Syrien, Egypten og Libyen. Hans navn er synonymt med fordrivelsen af de europæiske magter fra det østlige Middelhav og med de erobringer, der gjorde Ægæerhavet til en osmannisk indsø.

På mange måder repræsenterer disse forståelser den afgrund, der skiller de tyrkiske fra de græske synspunkter, samtidig med at de antyder den rækkevidde, som Ankara gerne så, at Tyrkiets indflydelse i Middelhavsområdet måtte have.

Det østlige Middelhav og Ægæerhavet er for alvor blevet en konfliktzone, siden Tyrkiet og den FN-anerkendte regering i det splittede Libyen i slutningen af sidste år indgik en aftale om gensidig anerkendelse af hinandens såkaldte eksklusive økonomiske zo-

Mogens Pelt er ph.d. og ekspert i Sydøsteuropa og Mellemøsten og nuværende direktør for Det Danske Institut i Athen. Han har tidligere været lektor i moderne historie ved Saxo-Instituttet på Københavns Universitet. Han er uddannet cand.mag. et art. i historie, moderne græsk og latin. Mogens har været gæsteforsker ved Princeton University i USA og har desuden skrevet flere bøger om tyrkisk og græsk politik og historie.

ner (EØZ). En sådan zone giver ret til at udnytte havet og havbundens naturressourcer i en afstand på indtil 200 sømil fra kysten. Det er blot den sidste tilføjelse til en række af lignende aftaler, som staterne omkring det østlige Middelhav i de sidste mange år har indgået med hinanden. Forskellen er, at den tyrkisk-libyske zone ikke anerkendes af andre end de to underskrivere, mens de øvrige zoner anerkendes af en bred kreds af lande, som er underskrivere af FN's havretskonvention fra 1982 – en aftale, Tyrkiet ikke anerkender.

Konfliktens kerne

Konflikten består i, at den tyrkiske og libyske zone tilsammen danner en korridor, der strækker sig fra Libyens nordkyst til Tyrkiets sydkyst og dermed i praksis tilsidesætter græske og cypriotiske rettigheder i farvandet syd for det anatolske fastland mellem Kreta og Cypern. Konflikten eskalerede for alvor i løbet af sommeren, da *Oruç Reis* ledsaget af fartøjer fra den tyrkiske flåde bevægede sig ind i netop dette farvand, og kulminerede, da et græsk og et tyrkisk krigsskib kolliderede. Det gav anledning til frygt for åben krig mellem de to NATO-medlemmer.

Hvis vi gransker motiverne bag de to staters adfærd, er der imidlertid intet, der peger på, at der findes et ønske om at skabe en *casus belli* – det vil sige en anledning til krig. Athen ønsker at håndhæve græsk overhøjhed over det pågældende farvand, mens det fra tyrkisk side handler om at demonstrere,

at farvandet er tyrkisk. Ankaras timing må ses som et forsøg på at bruge aftalen med Libyen som en rambuk til at bryde det mønster, som er blevet skabt gennem de eksisterende EØZ-aftaler. Det er heri, faren for krig kan ligge: Som et utilsigtet resultat af en kædereaktion udløst af skødesløs ageren i en 'kylling'-situation (spilteoretisk scenarie, hvor to aktører er på vej mod hinanden, og hvor det bedste udfald er, at modparten afviger, og det værste er, at ingen afviger, red.) mellem et par fregatter.

Men den tyrkiske politik må også ses som et udtryk for systematisk brinkmanship i et forsøg på at gennemtvinge ændringer af status quo i det østlige Middelhav og som en løftestang

Den tyrkiske politik må ses som et udtryk for systematisk brinkmanship i et forsøg på at gennemtvinge ændringer af status quo i det østlige Middelhav.

for tyrkiske interesser i det hele taget. *Oruç Reis* har demonstrativt opereret i græske og cypriotiske farvande, som tydeligvis er udvalgt med stor omhu for at maksimere aktionens politiske signalværdi. Det er derfor næppe heller en tilfældighed, at fartøjet ofte er finde i farvandet omkring den græske ø Kastellorizo. Ankara afviser Athens protester med henvisning til, at den græske overhøjhed i det pågældende farvand alene hviler på en ø på knap 12 kvadratkilometer, som tilmed ligger blot få kilometer fra den tyrkiske kyst, mens der er hundredevis af sømil til græske fastland. Det er her, vi finder kernen i den tyrkiske argumentation: At det bør være fastlandssoklen,

der bruges som udgangspunkt for bestemmelsen af en EØZ, og at øer ikke skal regnes med.

Dette har samtidigt givet Ankara anledning til at problematisere fordelingen af territorialfarvandet i Ægæerhavet, og at gøre det klart og tydeligt, at man ønsker en ændring af de gældende aftaler. Tyrkiets argument er, at de mange græske øer gør Ægæerhavet til en græsk indsø, og at fordelingen af territorialfarvand i det østlige Middelhav ikke tager højde for, at Tyrkiet har områdets længste kyststrækning.

I forhold til krænkelserne af cypriotisk farvand handler det om at demonstrere Ankaras ikkeanerkendelse af Cyperns internationalt anerkendte regering, og om et forsøg på at bringe Nordcypern i spil, som om det var en internationalt anerkendt stat – hvad det ikke er, eftersom det kun anerkendes af Tyrkiet.

Gamle konflikter i ny klædedragt

Ingen af disse konflikter er nye i deres substans. Cypern har været et brændpunkt siden 1955. Striden om øen har ved flere lejligheder bragt Grækenland og Tyrkiet på randen af krig, og fået deres mægtigste allierede til at tale med store bogstaver: I 1964 meddelte USA's præsident Lyndon B. Johnson den tyrkiske regering, at NATO's Artikel 5 ikke ville træde i kraft i tilfælde af, at Tyrkiet invaderede Cypern, og Sovjet gik til angreb Tyrkiet. I 1975 indførte USA på Kongressens initiativ en våbenembargo som svar på Tyrkiets invasion af Cypern i 1974. Konflikterne

over Ægæerhavet har siden 1970'erne givet anledning til lignende dramatiske optrapninger, hvor USA er endt med at gribe ind.

Men rækkevidden af Tyrkiets ambitioner i dag er mere vidtgående, og har et navn: *Mavi Vatan* – det blå fædreland. Der er tale om en doktrin, der stræber efter at udvide landets magt i

USA er i gang med at opgradere Grækenlands rolle i den amerikanske Middelhavspolitik og at de græsk-amerikanske relationer er bedre end nogensinde.

det østlige Middelhav, Ægæerhavet og Sortehavet på kort sigt, og på længere sigt også i Det Kaspiske Hav, Rødehavet, Det Arabiske Hav og Den Perisiske Bugt. *Mavi Vatan* skal dog først og fremmest betragtes som et normativt udsagn om, hvordan det burde være snarere end som en stram handlingsplan. Men den kan med fordel læses som en retningsgivende vejledning om, hvor man må forvente at finde de krav, Ankara kunne finde på bringe op ved kommende forhandlinger. Det er her den bredere kontekst for alvor bliver vigtig, for Tyrkiet har også store interesser på spil i Syrien og Libyen samt senest i Kaukasus. Det betyder, at konflikten med Grækenland rækker ud over NATO's kreds. Den inddrager Rusland og gør landene i Mellemøsten, Afrika og Kaukasus til variable i spillet. EU støtter Grækenland og truer Tyrkiet med sanktioner.

Men det er et EU med forskellige interesser: I den ene ende står Frankrig, som er kompromisløs i sin kritik af Tyrkiet og har sat magt bag sine

ord ved at sende flådefartøjer til området. I den anden ende står Tyskland, som agerer dæmpet. Forskellen er, at Frankrig er en Middelhavsmagt med store interesser i Nordafrika og Mellemøsten, som frygter at miste indflydelse. Merkels Tyskland frygter for de indenrigspolitiske konsekvenser, hvis Erdogan ophæver flygtningeaftalen med EU. NATO forsøger at skabe rammer for dialog. Washington er splittet: På den ene side hersker der tvivl omkring Tyrkiets loyalitet på grund af Ankaras ad hoc-samarbejde med Rusland samt dets mellemøstpolitik, der lejlighedsvis kommer tværs af amerikanske interesser. På den anden side er Tyrkiets geopolitiske placering et aktiv

for USA. Men det står fast, at USA er i gang med at opgradere Grækenlands rolle i den amerikanske middelhavspolitik, og at de græsk-amerikanske relationer er bedre end nogensinde. Det er i dette landskab, der skal navigeres. Erdogan spiller højt spil og satser på at få noget med hjem, og mere end hvad han kom med. Men han er i *bad standing* hos Tyrkiets allierede. Han kan gå hen at tabe på alle fronter, og være nødt til føje sig mere end sundt er for hans politiske helbred. Grækenland kan risikere at se dets rettigheder bortforhandlet for at tilfredsstille Tyrkiet og vil være tilfreds med opretholdelsen af status quo.

○○○